

"Âlim-i mürşid koyun olmalı, kuş olmamalı. Koyun kuzusuna süt, kuş yavrusuna kay verir." Buradaki süttten maksat sindirilmiş besin midir?

Temsil ve misal getirmenin anlatımdaki en büyük misyon ve gayesi, soyut olan manayı somut hale getirmek, derin olan manayı yüzeye çıkarmak, dağınık hakikatleri bir noktada toplamak, uzaktaki bir manayı yakınlaştırmak içindir.

Zira insanların büyük bir kısmının zihin ve idrak dünyası, gayet somut, yüzeysel, dağınık ve ince hakikatleri toplamaktan uzaktır. Bu sebeple hatibin derin, soyut, uzak ve dağınık hakikatleri temsil ve hikaye yardımı ile yüzeysel, somut, toplanmış ve yakınlaştırılmış bir şekilde getirmesi bir ihtiyaçtır.

Nasıl ki, maddi alemde, uzaktaki bir cismi çıplak gözle göremediğimiz için, yakınlaştırmak için dürbün kullanırız, soyut mana ve olguları bulabilmek için, üstüne somut simge ve semboller koyarız; derin ve ince şeyleri görebilmek için mikroskoba müracaat ederiz, dağınık ışıkları toplamak için mercek kullanırız. Aynı şekilde manalar ve maneviyat alemindeki ince, derin, uzak, dağınık ve soyut manaları anlamak ve görebilmek için, maddi alemdeki mercek, mikroskop, dürbün, sembol gibi şeylere benzeyen bu temsil ve hikaye anlatım metotlarını kullanmak gerekiyor. İşte Kur'an ve onun mühim talebesi olan Üstad Hazretlerinin eserlerinde, temsil ve hikayeleri bolca ve kesretle kullanmaları, bu ince sırdan ileri geliyor.

Yalnız getirilen temsil ve teşbihlerin her manasını ve her köşesini hakikate tatbik etmek doğru olmaz. Teşbih ve temsil, anlamak için sadece bir araç bir vasıtaadır. Bu yüzden temsilin içinde geçen bir tabirin fiziki yapısını incelemek, temsilden maksut manaya ters bir bakış olur. Yani süttün sindirilmiş bir besin olup olmamasına dikkat kesilmek, hem teşbih sanatına aykırı bir durumdur hem de asıl manadan uzaklaşmaktır. Zira kay ve süt arasında zaten bariz bir fark vardır. Yani süttün hazım noktasından sindirilmiş (*otun sindirilmesinden meydana gelmiş*) bir besin olması kaya nispetle çok açık ve zahirdir.

Böyle detaylarla uğraşmak yerine, temsilin işaret ettiği inceliğe dikkat kesilmek, tefekkür açısından daha gerekli bir durumdur.